

Z RODINNÝCH ARCHIVŮ DO HISTORICKÉ DATABÁZE – DATABÁZE DĚJIN VŠEDNÍHO DNE

Vojtěch Kessler – Veronika Kršková

Databáze dějin všedního dne je výsledkem mezinárodního vědecko-výzkumného projektu, který má za cíl zdigitalizovat a zpřístupnit sbírku pramenů k dějinám každodennosti. Podílí se na něm Historický ústav Akademie věd České republiky a také Universität Wien reprezentovaná svým přidruženým pracovištěm Ústavu hospodářských a sociálních dějin s názvem *Dokumentation lebensgeschichtlicher Aufzeichnungen*. Hlavní myšlenkou je vytvoření digitální verze původní papírové sbírky pramenů osobní povahy a její zpřístupnění široké odborné i laické veřejnosti. Korpus, sesbíraný v rámci novinové a časopisecké kampaně v 90. letech, čítá na 600 různě rozsáhlých ego-dokumentů v českém, německém i slovenském jazyce. Časově jsou dokumenty vymezeny především obdobím posledních dekád 19. do poloviny 20. století, výjimečně v nich autoři zachycují i svou současnost, tedy události let devadesátých a období bezprostředně předtím.

Počátky *Databáze dějin všedního dne* sahají do 90. let 20. století, kdy navštívil Historický ústav AV ČR profesor Ústavu hospodářských a sociálních dějin Vídeňské univerzity Michael Mitterauer. Svou nabídkou ke spolupráci mezi fakticky inicioval cílený a systematický sběr pramenů osobní povahy v českém, respektive československém prostředí. Na vzniku rozsáhlé sbírky, která se stala „základním kamenem“ *Archivu dějin všedního dne*, stojí především socioložka Jana Losová a historik Milan Hlavačka, vedoucí oddělení moderních kulturních a sociálních dějin Historického ústavu AV ČR. V rámci programu Strategie AV21 předložil v roce 2016 historik Vojtěch Kessler, pracovník téhož oddělení, projekt, který předpokládal digitalizaci a zpracování původního korpusu textů z poloviny 90. let 20. století. *Databáze dějin všedního dne* tak vznikala pod záštitou vědeckého programu Strategie AV21. Došlo k profesionální digitalizaci firmou Scanservice.

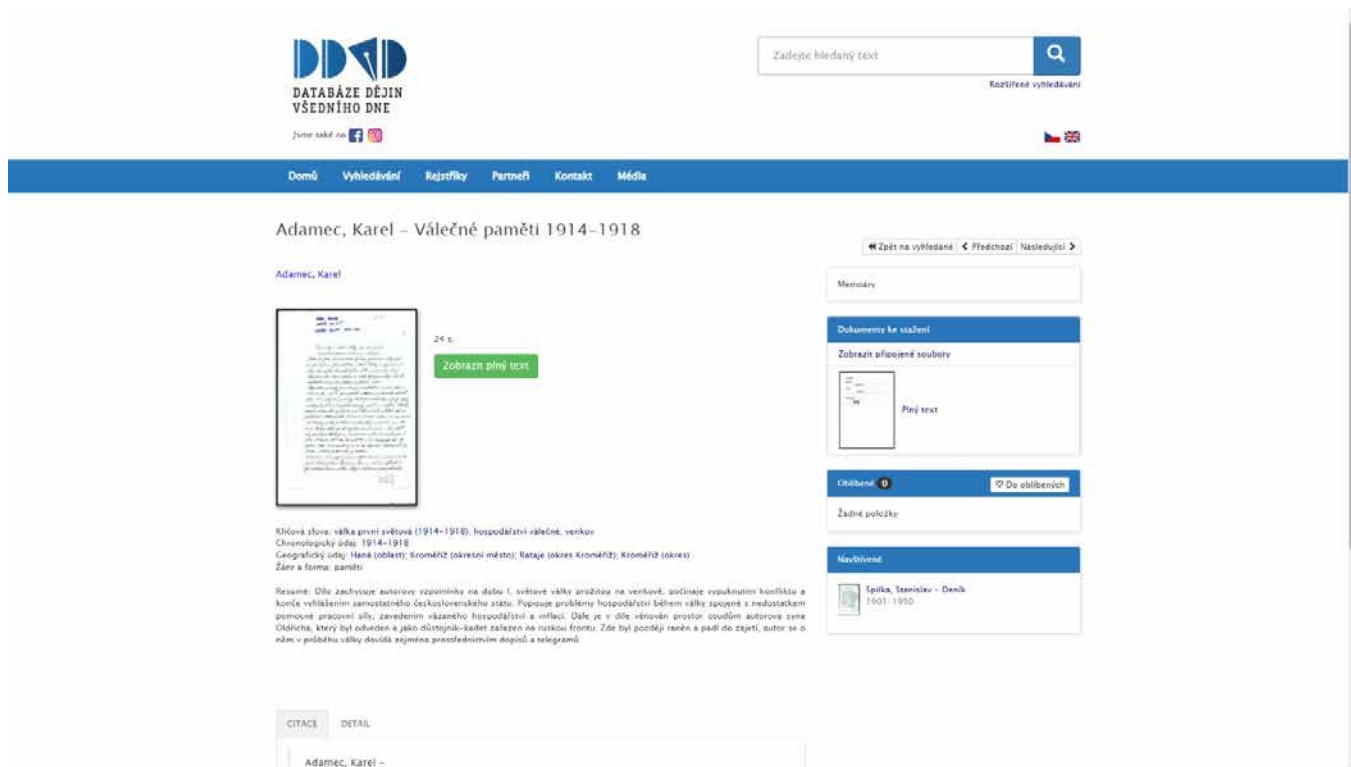
Materiály byly následně zpracovávány stážisty – studenty historických oborů. Nešlo o klasické „čtení“ ve smyslu porozumění obsahu a struktuře textů (též *distance reading*), ale spíše o tzv. „hermeneutické čtení“ (též *text mining*), jehož výsledkem je – počítačovým žargonem řečeno – tvorba „metadat“ (též *preprocessing, tokenisierung*). Jde o postup lišící se od klasické vnější i vnitřní analýzy pramene. Navíc není důležité informace obsažené v prameni „vstřebat“, ale důraz je kladen na schopnost obsažené informace „předat“ v podobě, která by byla jednak srozumitelná a přehledná pro násled-

ného recipienta, a jednak strukturovatelná, utříditelná a v důsledku toho také prohledávatelná. V praxi to znamená obdařit jednotlivé texty určitými „tagy“, dle nichž se mohou badatelé orientovat v jinak nepřehledné masě materiálu. Takovéto službě se někdy prostřednictvím metafory o informačním znečištění skrze nadbytečné množství dat předávaných narativním textem říká „informační ekologie“. V současné době sbírku jak v digitální formě, tak v klasické archivní podobě, spravují Vojtěch Kessler a Veronika Kršková, členové oddělení Moderních kulturních a sociálních dějin.

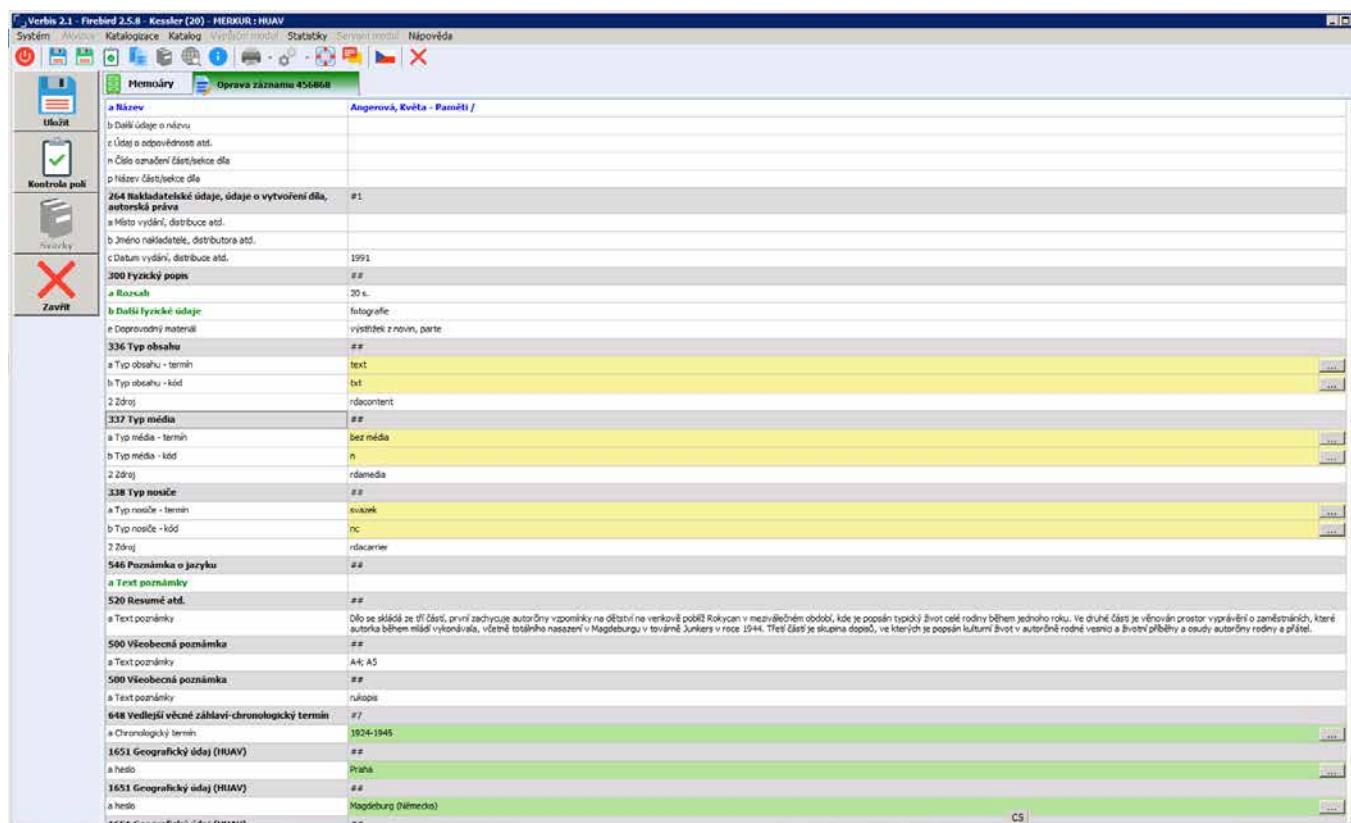
Projekt reagoval na požadavky nejen tehdejšího, ale stále aktuálně reaguje i na současné vědecké bádání, které v rámci českého dějepisectví v posledních 30 letech diskutuje styčné plochy mezi klasickou historiografií a kulturní či historickou antropologií, sociologií, etnologií a dalšími obory. Dějiny každodennosti či dějiny všedního dne se stávají v České republice stále více populárními. Symptomem vzrůstající popularity mohl být například v souvislosti s výročím první světové války evidentní odklon od klasických politických, diplomatických a vojenských dějin směrem k osobním vzpomínkám, příběhům a reflexím. Pulty knihkupectví byly doslova zaplaveny více či méně zdařilými edicemi právě takovýchto pramenů.

Ke zmiňovanému procesu „antropologizace“ historie dochází nejen v důsledku snah historiků zaplnit lidmi tzv. velké dějiny, ale kopíruje tak i poptávku laické veřejnosti, která se začíná více zajímat o každodenní život svých předků. O tom nás také může přesvědčit nejen filmová produkce s touto tematikou, ale rovněž množství badatelů v archivních institucích, kteří v rámci sestavování vlastního rodokmenu pátrají po životech vlastních předků. Klasická genealogie začíná pomalu ustupovat snaze po konstrukcích osobních narativů.

Přínosem dějin každodennosti historickému bádání je především reflexe autenticity pramenů, a současně vědomě přiznané subjektivity. Historická věda pak touto optikou není jen výčtem dat, událostí, jmen panovníků i jiných významných osobností, ale stává se z ní čas a prostor žitý konkrétní osobou, jejíž perspektivou se na popisované události nebo historická období díváme. *Databáze dějin všedního dne* v této souvislosti představuje nedocenitelný a lehce dostupný zdroj historických pramenů, a může tak obohatit povědomí o historických událostech o subjektivní prožitky. Cílovou skupinou nejsou jen historici, respektive vědci

Obr. č. 1. Ukázka webového rozhraní databáze.

Obr. č. 2. Náhled interního systému Verbis.

badatelé, kteří mají k dispozici rozsáhlý korpus textů mapující období více než jednoho století. Důležitými příjemci mají být rovněž „laičtí badatelé“, kteří se zajímají například o historii regionu, ze kterého pocházejí.

Samotná databáze je vytvořena v české i anglické jazykové verzi. Vedle úvodní stránky, která nabízí informace

o projektu jak ve stručné písemné verzi, tak také v audiovizuální podobě, jsou zde důležité především záložky „Vyhledávání“ a „Rejstříky“. Přes tato tlačítka se uživatel dostane k požadovaným textům. Každý text je předběžně zpracován ve formě metadat, což znamená, že si uživatel může před otevřením samotného textu zjistit stručné informace o jeho

Obr. č. 3. Ukázky dokumentů Databáze dějin všedního dne.

obsahu. Kromě stručného resumé se tak může dozvědět např. o jakých lokalitách text pojednává nebo o jaké časové období se jedná. Po rozkliknutí tlačítka „Zobrazit plný text“ si pak každý může zobrazit konkrétní text v PDF formátu, případně si ho stáhnout. Některé dokumenty nemohou být v databázi zveřejněny, ty je však možné prostudovat v prostorách badatelské knihovny Historického ústavu AV ČR.

V nedávné době došlo také k jednáním s různými vědeckými, paměťovými a vzdělávacími institucemi o možné spolupráci v rámci sbírání a zpřístupňování pramenů osobní povahy. Důležitými spoluúčastníky jsou pro projekt především oblastní a okresní archivy, které jsou takřka již „v první linii“ v kontaktu s badateli. Zároveň již řada z nich zahájila digitalizaci vlastních archivních zdrojů, a mají tak s podobnými aktivitami zkušenosti. Dále se jedná o muzea, především národopisná, v jejichž sbírkách se mohou ukrývat netušené poklady, které mohou databázi významně obohatit. Autoři projektu doufají, že v rámci těchto interakcí dosáhnou vzájemného konsenzu a společným cílem všech participujících institucí bude vzbudit zájem široké veřejnosti o historii.

V současné době navazuje oddělení Moderních kulturních a sociálních dějin Historického ústavu AV ČR na iniciativu z 90. let a zahajuje novou sbírkovou kampaň, která by měla doplnit původní sbírku a rozšířit tak stávající korpus

materiálů. Přesto, že v posledních letech neprobíhal intenzivní sběr ego-dokumentů, obraceli se na výše jmenované oddělení zájemci o příspěvní do sbírky. Z toho lze usuzovat, že mezi laickou veřejností existuje zájem o možnost zanechat budoucím generacím svá svědectví a sdělit jim svůj pohled na prožité události. Řada z přispěvatelů darovala nebo alespoň dala k dispozici pro následnou digitalizaci nejen vlastní texty, ale rovněž pozůstalosti svých rodičů nebo prarodičů.

Počátkem roku 2022 byla Databáze dějin všedního dne zveřejněna. Byly spuštěny jak samotné webové, tak i facebookové a instagramové stránky, které případné zájemce informují o aktuálním dění kolem databáze. V rámci propagace byla natočena krátká videa, z nichž to nejdelší, zhruba desetiminutové, nastiňuje vývoj celého projektu a zároveň slouží coby manuál pro uživatele. Zájem projevil rovněž veřejnoprávní média nebo webové informační servery, jako např. Aktuálně.cz, Deník N, Česká televize i Český rozhlas. Ozývají se také zájemci o příspěvní do Databáze, ať již vlastními příběhy, nebo vzpomínkami svých předků. Těmi může přispět každý, kdo má zájem uchovat své svědectví v dostupné formě budoucím generacím. Stačí kontaktovat přímo správce sbírky Vojtěcha Kesslera, případně napsat na e-mailovou adresu ddvd@hiu.cas.cz. Autoři projektu budou rádi za jakýkoli příspěvek do databáze.